

Vuschs da Cassandra

Malesser en in stadi prosperaivel

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **«Il 1919 ha C[onrad] rendì attent en in artitgel publictà en la 'Neue Bündner Zeitung' sut il titel 'Kassandrastimmen vom Hinterrhein' als privels immiments da la germanisaziun ed ha pretendì dals Rumantschs cuntramesiras energicas e rad[icalas] ed in agir metodoc e planisà»***. Cassandra era ina figura da l'«Ilias», epos grec da l'antica. Il renumà «Meyers Konversations-Lexikon» (tom 9) scriva en sia ediziun da 1890: «Apollo aveva concedì a Cassandra il dun da profezia cunter l'empermischun da responder a sia amur. Ella n'è dentant betg stada pled; perquai l'ha il dieu chastiada: Nagin na carteva sias profezias, e tuts l'han sbittada sco pessimista cur ch'ella ha annunzià (...) la ruina da la citad d'Ilion. L'expressiun 'profezia da Cassandra' è vegnida a caracterisar ina profezia terribla ch'ins na crai betg» (p. 1002, chavazzin «Kassandra»). Quai n'è tuttina betg stà la sort dal burgais d'Andeer Giachen Conrad (1882–1956): Ses clom ha mess ad ir accziuns che han manà, deschnov onns pli tard, a la reconuschientscha triumfala dal rumantsch sco lingua naziunala svizra.

Il nazionalissem nov

Gist avant e curt suenter la festa naziunala ha la «NZZ» publictà dus artitgels che pon valair sco cloms da Cassandra per la Svizra: L'emprim ils 30 da fanadur, en la rubrica «Meinung & Debatte» (p. 17), il segund artitgel ils 16 d'avust sco editorial. En l'emprim, intitulà «Der neue Nationalismus», scriva il politolog Dieter Freiburghaus (Universitad da Losanna): «Cur ch'in uman sa retira en fasas anteriuras da ses svilup persunal discurran ils psicologs da regressiun (...). La retratga da pievels davos ils cunfins naziunals (...) e l'idealisaziun da l'agen passà mussan analogias cun in tal svilup (...). Ins tema la surimmigraziun, l'islam, il pievel vagant, ils derschaders esters ed autras influenzas da l'exteriur (...). Ma ils vairs motivs èn pli profunds. Il preschent è vegnì malsegir (...). Il moviment da fugitivs crescha a moda alarmanta (...). Dapertut datti tissi en il terren e rument en la mar (...). Il mund sa mida a moda rasanta, nunsurvesaivla e privlusa; perquai less ins sa retirar en la patria ed en il mund famigliar (...). En Svizra, en Germania ed en insaquants auters pajais (...) datti paucs dischoccupads; cun la gliעד vaja

en general bain. Er en lezs pajais datti dentant tendenzas nazionalisticas perquai ch'ins paja in pretsch aut per las prestaziuns economicas (...). La cuntrada sa mida: Nua ch'i deva pli baud citad e champagna datti oz in'aglomeraziun. Sin il vast spazi d'ina giada sa chatschan centers da logistica. Il vitg vegn in dormitori, sia stizun serra, Aldi bajegia sper la sortida d'autostrada. Ils uffants frequentan ina scola nua ch'ils Svizzers furman ina minoritad. Ils vichins uran en la moschea, il medi da chasa discurra tudestg standard, en il sutpassadi datti Africans. Tgi che discurra da franar l'immigraziun massiva ha ina gronda clientella. Tgi che cumbatta 'in'adesiun zuppada a l'Uniun europeica' vegn applaudi». L'autur sa referescha cunzunt a la Svizra, numna era la Germania, ma punctuescha ch'ins poscia u pudess far observaziuns analogas en auters pajais.

Nua va la Svizra?

Il segund «clom da Cassandra», l'editorial dals 16 d'avust, sa drizza perencunter explicitamain a lecturas e lecturs da la «Zeitung für die Schweiz gegründet 1780» (uschia il sottitel da la «NZZ»).

L'autur è redactor Simon Gemperli. Il titel tuna: «Unbehagen im Erfolgsstaat». Suenter l'emprim titel intermediar («Bainstar cun cooperaziun») fa l'autur endament ils contracts bilaterals «fatgs cun mesira» e la cooperaziun militar, oravant tut cun la Cosova, dentant er «en auters deschet pajais». Lura la vieuta: «Il perpendicul ha rebattì. Il pievel ed ils chantuns han scumandà d'eriger minarets ed han ristgà da violar princips legals e da dretg internazunal cun repatriar criminals esters. L'acceptaziun da l'iniziativa cunter l'immigraziun massiva ha mess fundamentalmain en dumonda la relaziun da la Svizra cun il rest dal continent. Ma quai n'è anc betg tut. Il november duain ins vuschar davart l'iniziativa 'Ecopop'; lezza francass in'immigraziun maximala (...) en la costituziun. Bunamain mintg'emna sbozza la pps iniziativa che dismetteschan facticamain il dretg d'asil, promovessan la costituziun federala a la funtauna suprema dal dretg e degradassan la Convenziun europeica dals dretgs umans (...). Ins dechanta la Svizra sco model da success, (...) ma in stadi pitschen prosperaivel sto esser avert al mund (...). Baud ston Svizras e Svizzers

sa decider. L'emprima opziun è in arranschament nov ed empermettend cun l'UE; lez duess cumpigliar elements surnaziunals e la circulaziun libra da persunas, dentant era cunvegns novs (...). L'autra opziun, fitg privlusa, è il return tar ils onns otganta dal tschientaner passà, cur ch'i na deva nagin martgà [europic]; la catastrofa vegniss anc pli svelta sche la Svizra acceptass l'iniziativa 'Ecopop' (...). Quai na fiss atgnamain nagina opziun, cunzunt per in pajais pitschen, collià internaziunalmain, che dovra bunas relaziuns cun l'ester per ses bainstar.» L'uniun «Minoritads en Svizra» (www.gms-minderheiten.ch) commentescha la votaziun federala dals 9 da favrer en sia «newsletter» d'avust: «Ina maioritad minuscula [da 0,3%] metta en privel la Svizra en Europa. Perquai essan nus tuts vegnids ina minoritad en mauns da la politica europeica. Nus pudevan fin uss ans fidar da contracts; da qua d'envi stuain nus sperar d'entupar bainvulentscha.» Co va quai vinavant?

* **Adolf Collenberg en: Stiftung Historisches Lexikon der Schweiz (ed.), Lexikon Istoric Retic, tom 1. Cuir (Desertina, ISBN 978-3-85637-391-7) 2010, p. 212, chavazzin «Conrad, Giachen».**